

Osnove kaznenog prava

doc. dr. sc. Aleksandar Maršavelski

KP u širem smislu

MATERIJALNO

PROCESNO

IZVRŠNO

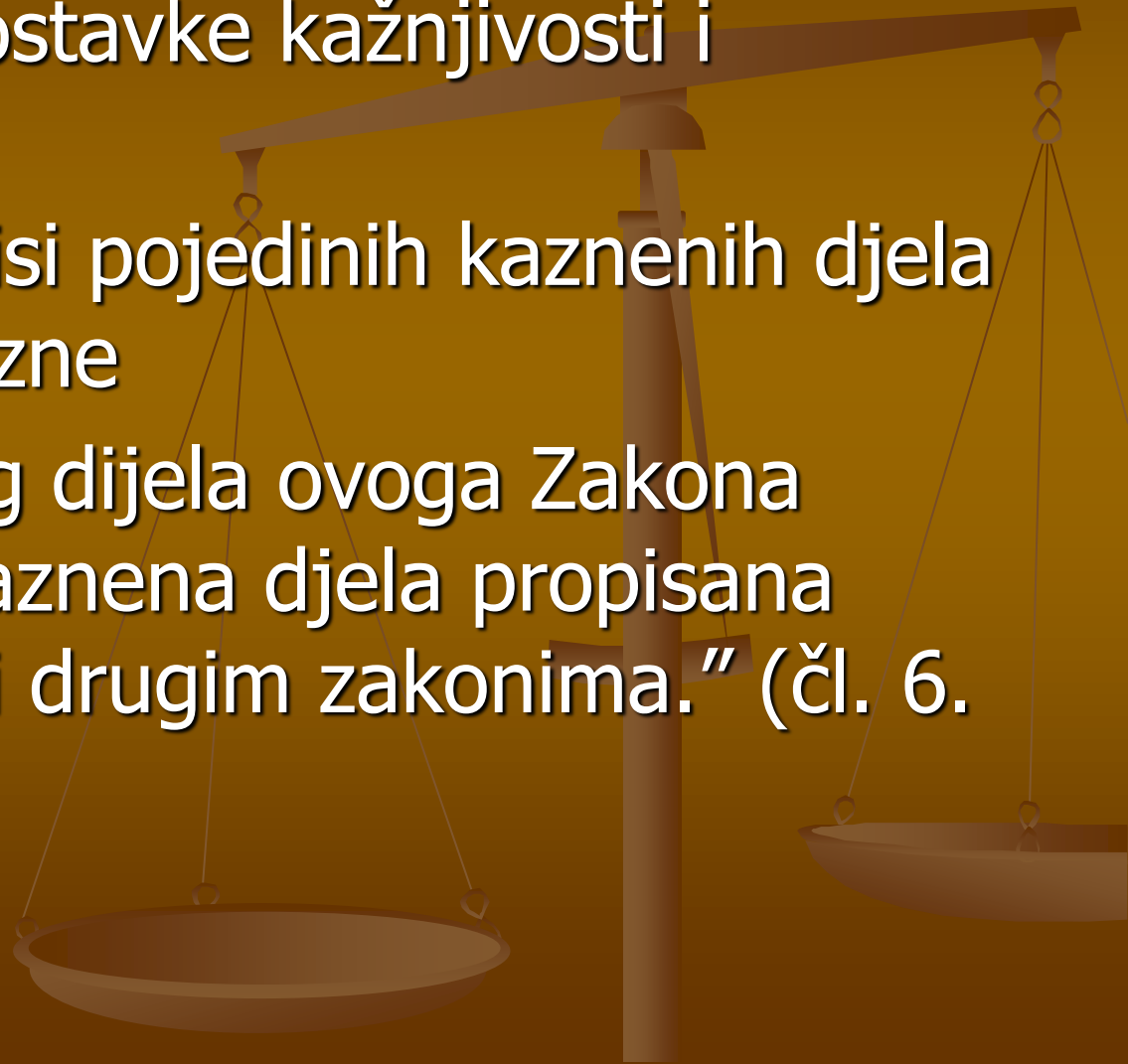
MALOLJETNIČKO

PREKRŠAJNO

Opći i posebni dio kaznenog prava

- Opći dio: pretpostavke kažnjivosti i sankcije
- Posebni dio: opisi pojedinih kaznenih djela i zapriječene kazne
- “Odredbe Općeg dijela ovoga Zakona odnose se na kaznena djela propisana ovim Zakonom i drugim zakonima.” (čl. 6. KZ)

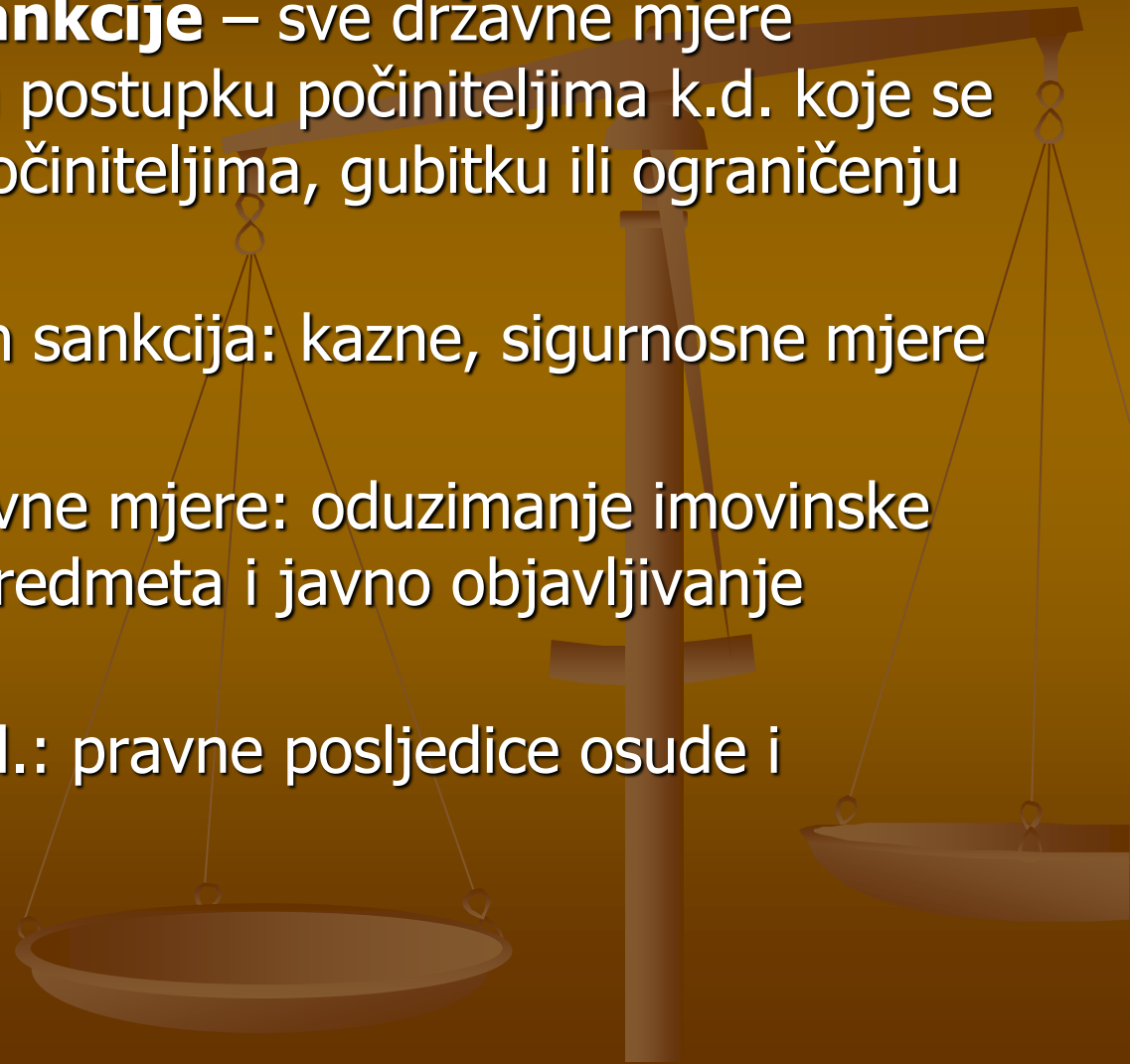

Kaznenopravne sankcije

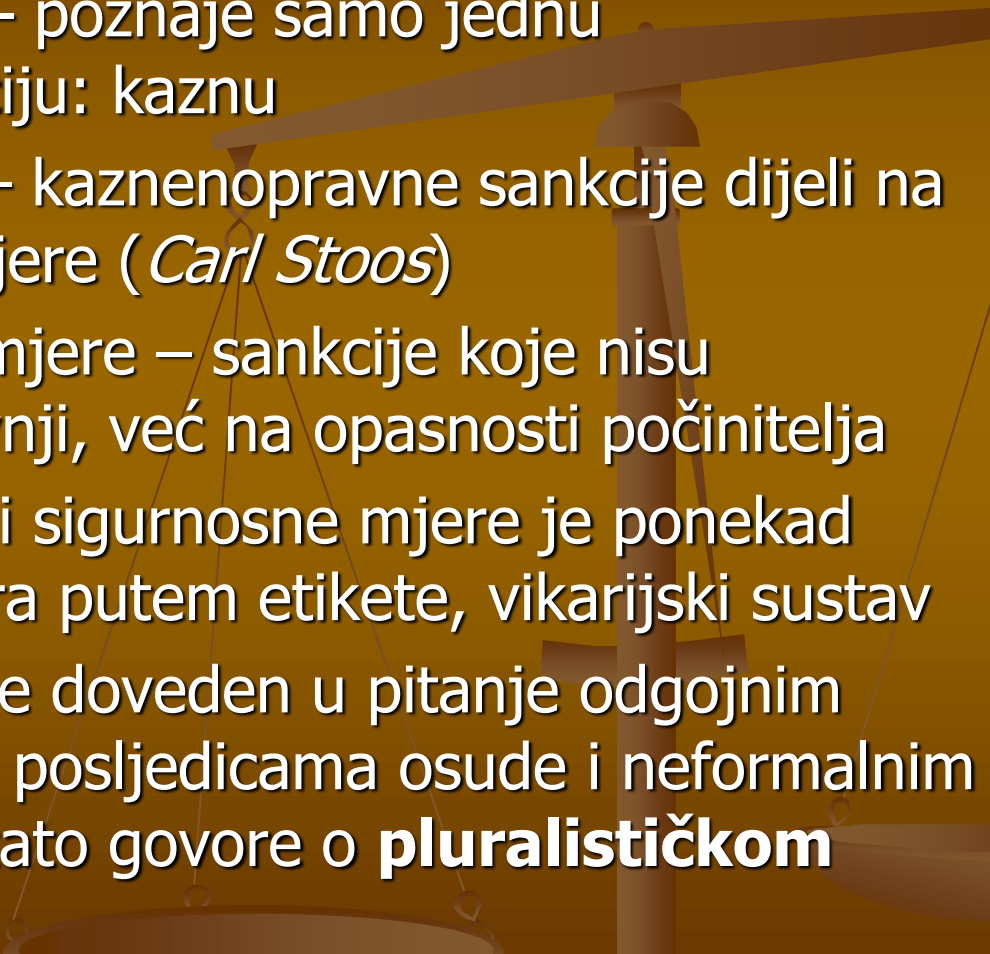

Općenito o kaznenopravnim sankcijama

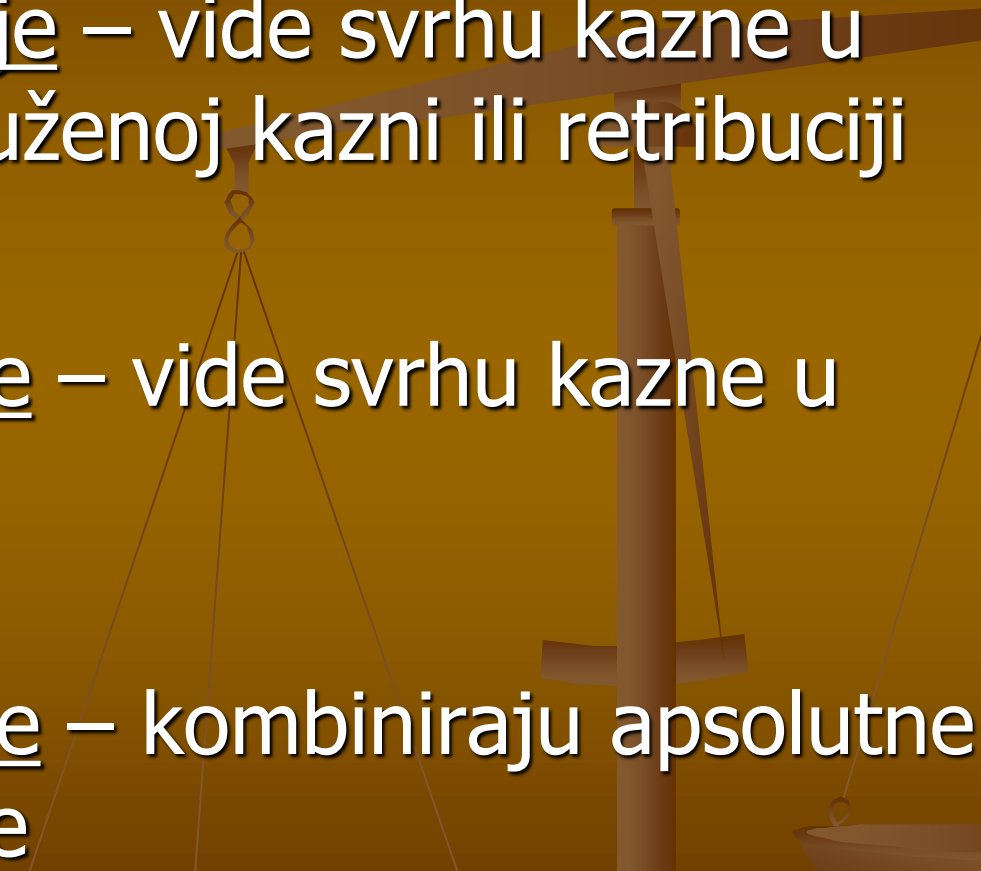
- **-kaznenopravne sankcije** – sve državne mjere izrečene u kaznenom postupku počiniteljima k.d. koje se sastoje u prijekoru počiniteljima, gubitku ili ograničenju njihovih prava
- Vrste kaznenopravnih sankcija: kazne, sigurnosne mjere i odgojne mjere
- Posebne kaznenopravne mjere: oduzimanje imovinske koristi, oduzimanje predmeta i javno objavljivanje presude
- Druge reakcije na k.d.: pravne posljedice osude i neformalne sankcije

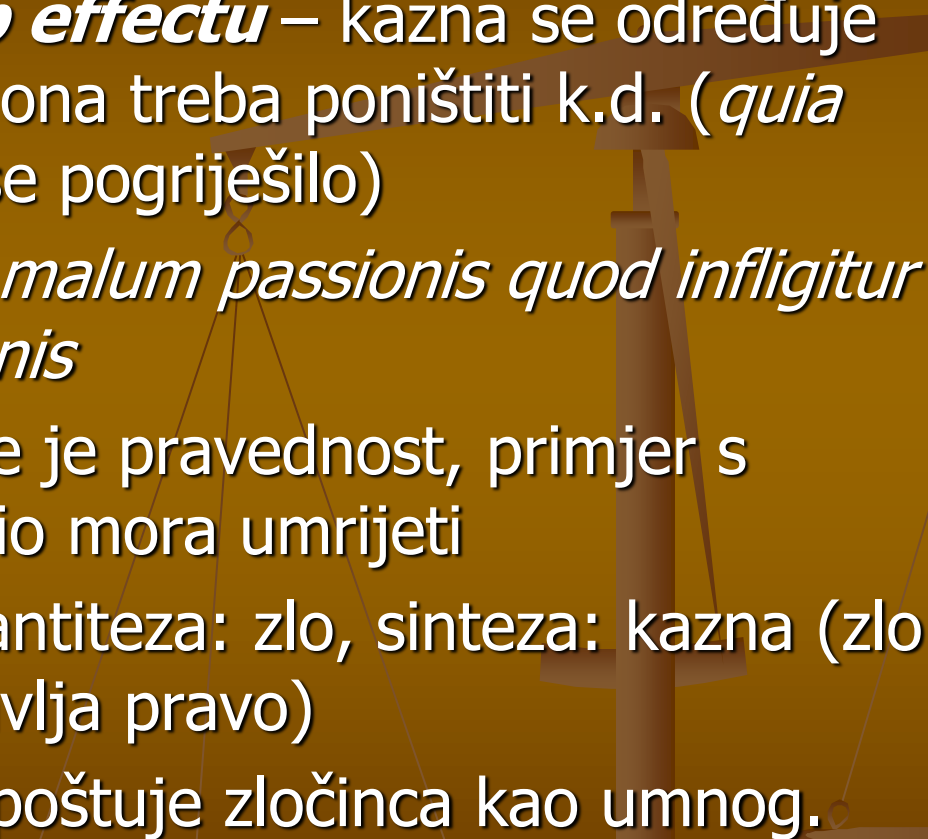
Sustavi kaznenopravnih sankcija

- 1. monistički sustav** – poznaje samo jednu kaznenopravnu sankciju: kaznu
 - 2. dualistički sustav** – kaznenopravne sankcije dijeli na kazne i sigurnosne mjere (*Carl Stoos*)
 - uvodi sigurnosne mjere – sankcije koje nisu utemeljene na krivnji, već na opasnosti počinitelja
 - razlika između kazne i sigurnosne mjere je ponekad relativizirana: prijevara putem etikete, vikarijski sustav
 - Dualistički sustav je doveden u pitanje odgojnim mjerama, pravnim posljedicama osude i neformalnim sankcijama (neki zato govore o **pluralističkom sustavu**)
-

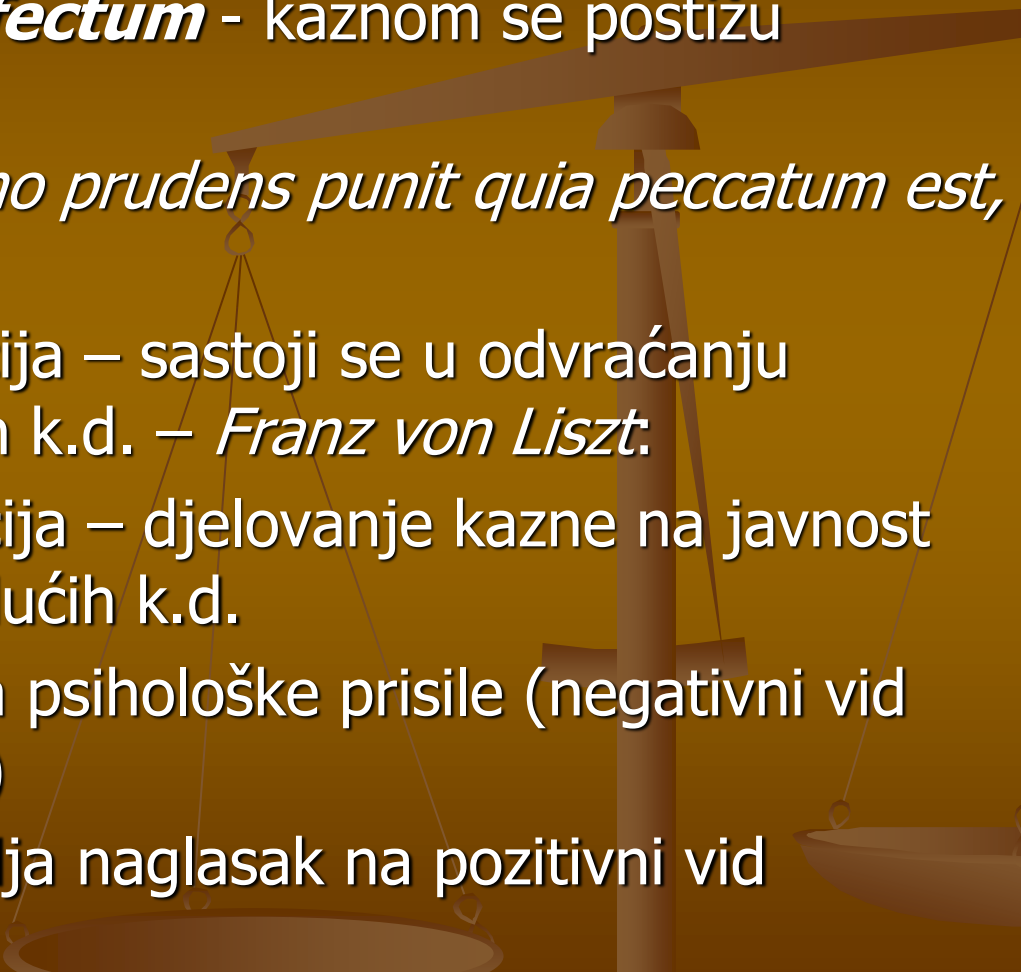
Teorije o svrsi kazne

1. Apsolutne teorije – vide svrhu kazne u odmazdi te zasluženju kazni ili retribuciji
 2. Relativne teorije – vide svrhu kazne u prevenciji
 3. Mješovite teorije – kombiniraju apsolutne i relativne teorije
-

Apsolutne teorije o kazni

- ***poena absoluta ab effectu*** – kazna se određuje neovisno o učinku – ona treba poništiti k.d. (*quia peccatum est* = jer se pogriješilo)
 - Grotiusova formula: *malum passionis quod infligitur propter malum actionis*
 - Kant – zadatak kazne je pravednost, primjer s otokom, tko je umorio mora umrijeti
 - Hegel: teza: pravo, antiteza: zlo, sinteza: kazna (zlo koje ponovo uspostavlja pravo)
 - kažnjavanjem se poštuje zločinca kao umnog.
-

Relativne teorije o kazni

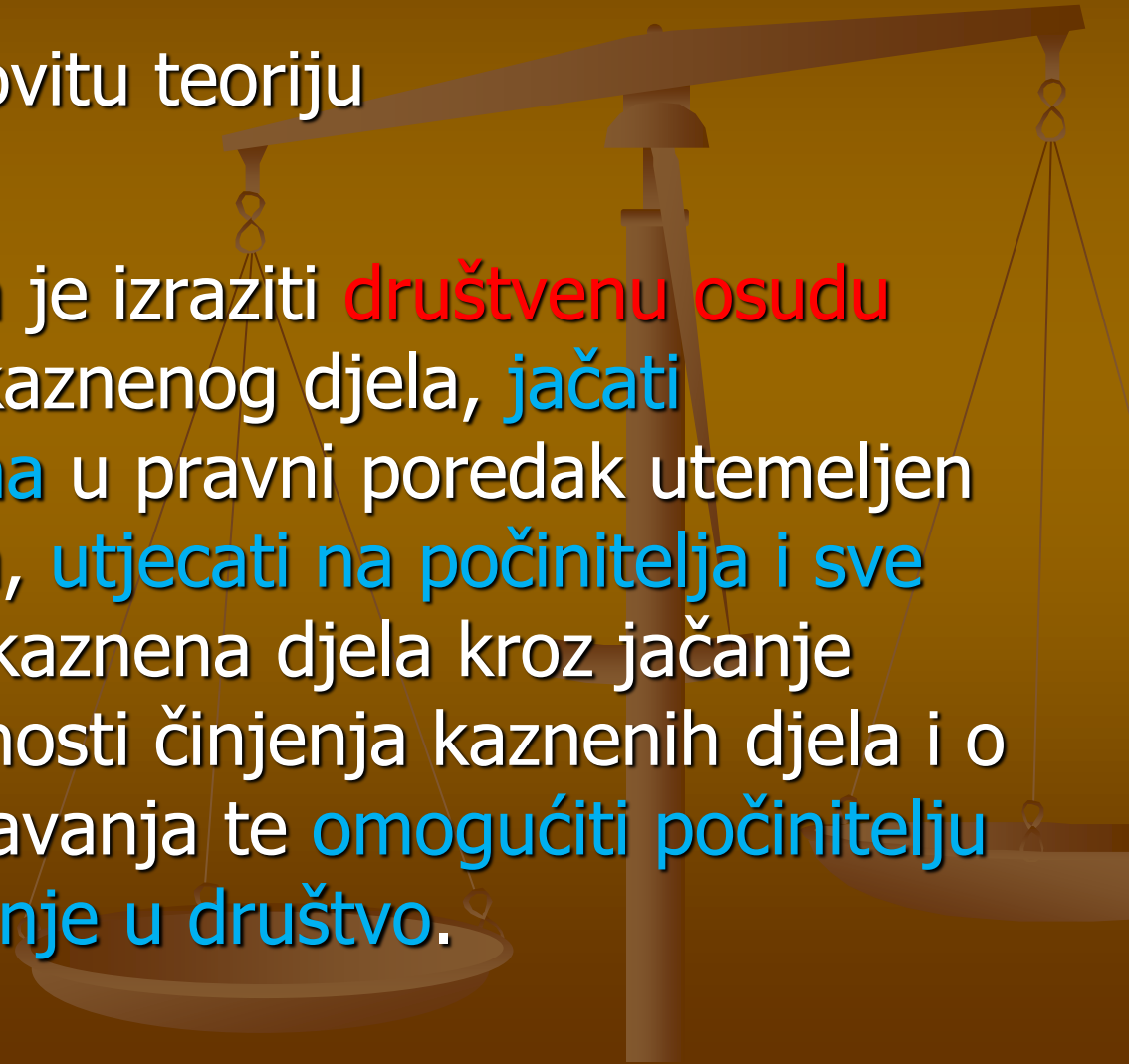
- ***poena relata ad effectum*** - kaznom se postižu određeni učinci
 - *Seneca (Platon): nemo prudens punit quia peccatum est, sed ne peccatur.*
 - a) Specijalna prevencija – sastoji se u odvraćanju počinitelja od budućih k.d. – *Franz von Liszt:*
 - b) Generalna prevencija – djelovanje kazne na javnost radi sprječavanja budućih k.d.
 - *Feurbachova* teorija psihološke prisile (negativni vid generalne prevencije)
 - - novija doktrina stavlja naglasak na pozitivni vid generalne prevencije
-

Mješovite teorije o kazni

- prihvaćaju ideju pravedne i zaslužene kazne (apsolut.), ali kazna je i sredstvo prevencije (relativ.)
- nastoje generalnu i specijalnu prevenciju dovesti u uravnoteženi odnos
- mješovite teorije govore o 3 stupa kažnjavanja:
 1. KZ prijeti kaznom (naglasak: generalna prevencija)
 2. izricanje kazne (naglasak: ostvarenje pravednosti)
 3. izvršenje kazne (naglasak: specijalna prevencija)

Svrha kažnjavanja u KZ (čl. 41.)

- KZ prihvaća mješovitu teoriju
- Svrha kažnjavanja je izraziti **društvenu osudu** zbog počinjenog kaznenog djela, **jačati povjerenje građana** u pravni poredak utemeljen na vladavini prava, **utjecati na počinitelja i sve druge** da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibeljnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja te **omogućiti počinitelju ponovno uključivanje u društvo.**

Kazne u hrvatskom pravu

1. Novčana kazna (čl. 42. KZ)

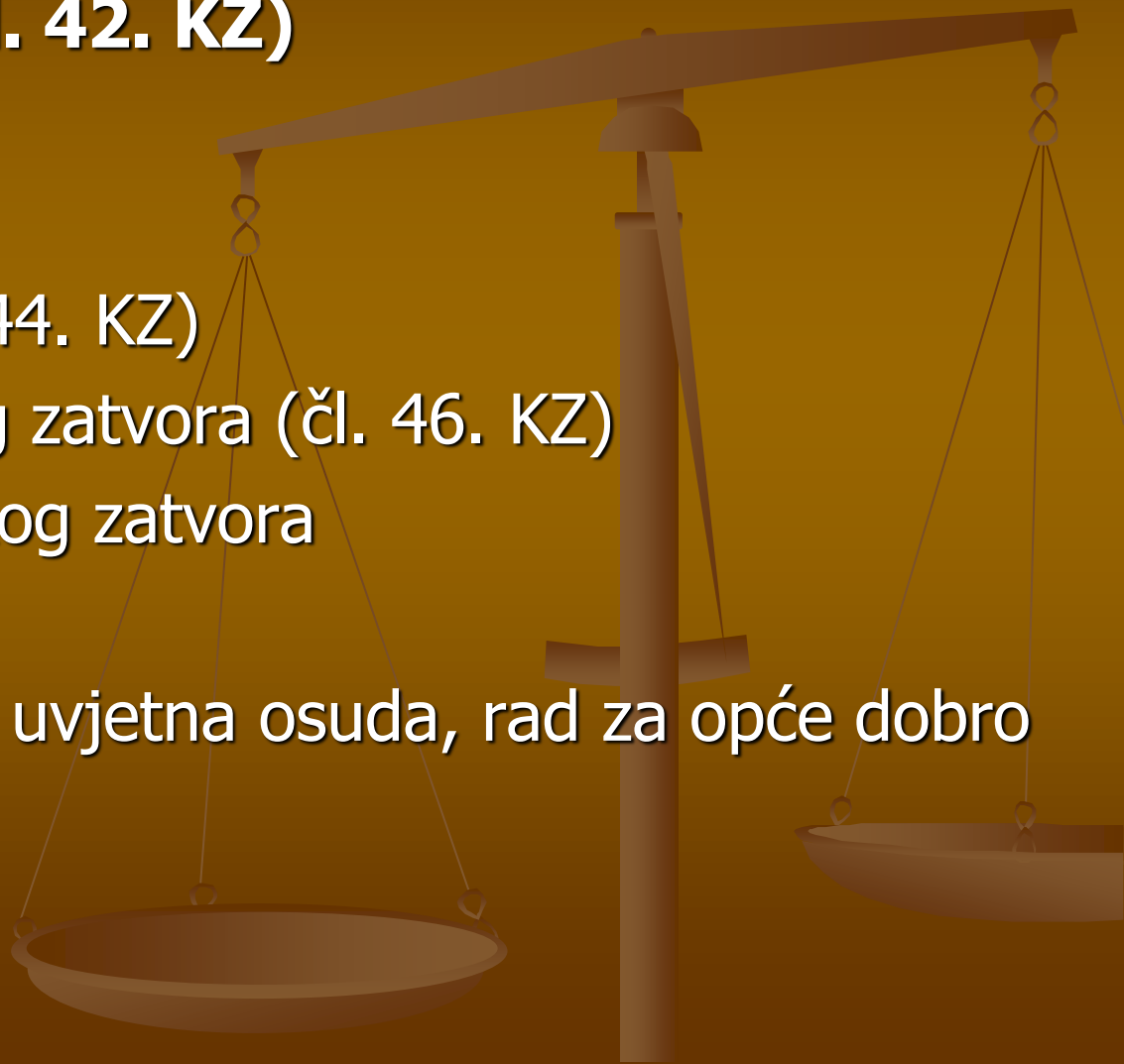
2. Zatvorske kazne:

a) kazna zatvora (čl.44. KZ)

b) kazna dugotrajnog zatvora (čl. 46. KZ)

c) kazna maloljetničkog zatvora

- **modifikacije kazni:** uvjetna osuda, rad za opće dobro

Kazne u hrvatskom pravu

- **GLAVNE I SPOREDNE KAZNE (čl. 40. KZ)**

- A) glavna kazna**

- (1) u pravilu kazna zatvora

- - (2) novčana kao glavna:

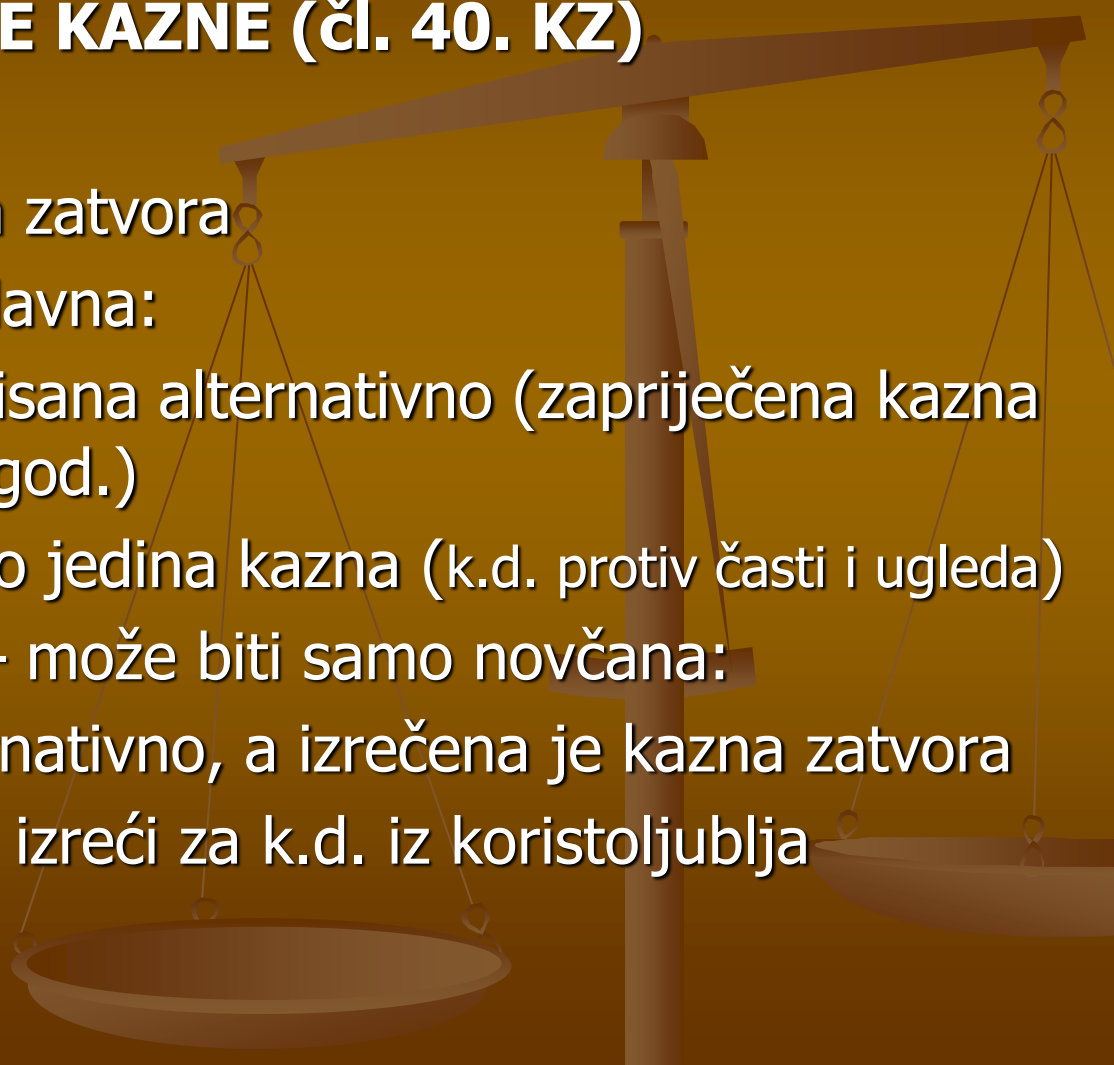
- (a) kad je propisana alternativno (zapriječena kazna zatvora do 3 god.)

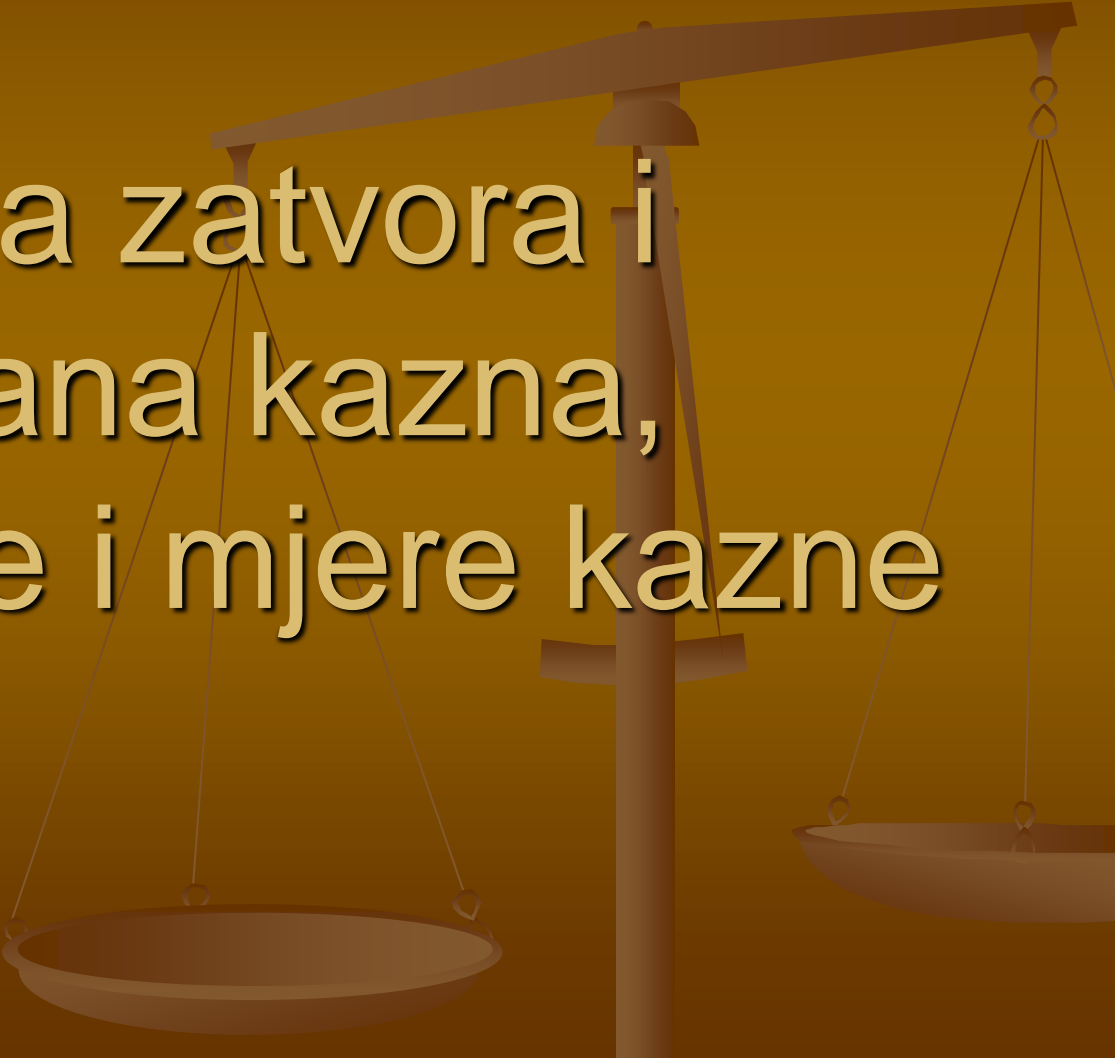
- (c) novčana kao jedina kazna (k.d. protiv časti i ugleda)

- B) sporedna kazna – može biti samo novčana:**

- (1) propisana alternativno, a izrečena je kazna zatvora

- (2) uvijek se može izreći za k.d. iz koristoljublja

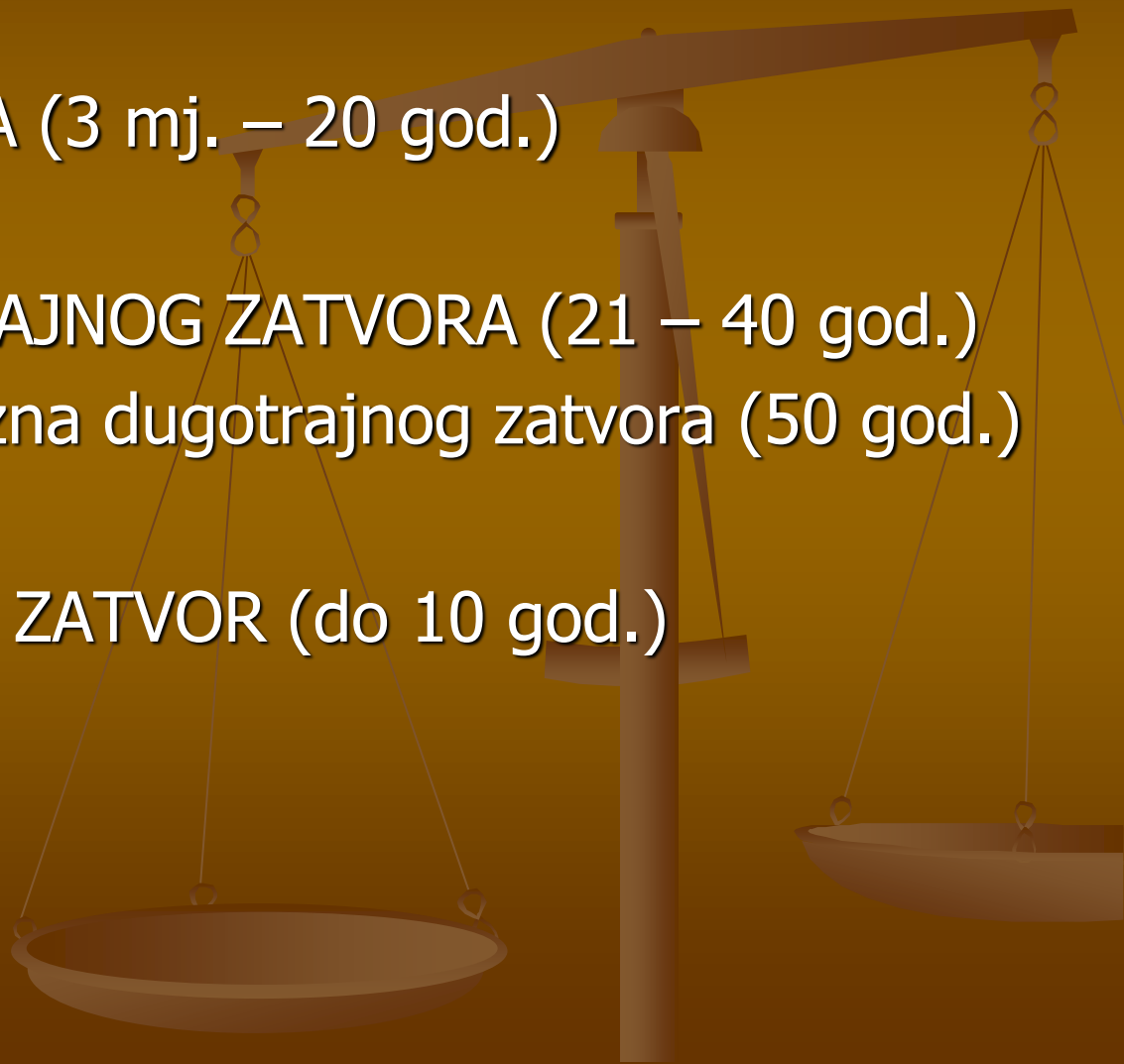
Kazna zatvora i
novčana kazna,
izbor vrste i mjere kazne

Vrste zatvorskih kazni čl. 44. KZ

A) KAZNA ZATVORA (3 mj. – 20 god.)

B) KAZNA DUGOTRAJNOG ZATVORA (21 – 40 god.)
+ produljena kazna dugotrajnog zatvora (50 god.)

C) MALOLJETNIČKI ZATVOR (do 10 god.)

Iznimnost kratkotrajnih kazni zatvora

- Kratkotrajna kazna zatvora = **do 6 mjeseci**
- *Franz v. Liszt* – protivnik jer se počinitelja stigmatizira, a prekratko za preodgajanje
- Nastoji se ograničiti primjenu kratkotrajnih zatvora alternativama ili supstitutima
- Sud izriče “samo ako se može očekivati da se novčana kazna ili ROD (čl. 55. KZ) neće moći izvršiti ili ako se novčanom kaznom, ROD-om ili uvjetnom osudom ne bi mogla postići svrha kažnjavanja”
 - ako sud izrekne kratkotrajnu kaznu, mora dodatno obrazložiti u presudi zašto se nije odlučio za novčanu kaznu, ROD ili uvjetnu osudu

Izvršenje kazne zatvora

- Glavni cilj: *resocijalizacija*
- Propisi:
 - *Standardna mini. pravila o postupanju sa zatvorenicima UN 1955*
 - *Europska zatvorska pravila VE 1987/2006 nova*
 - *Zakon o izvršavanju kazne zatvora (iz 1999)*
- kazna zatvora se izvršava u :
 - a) kaznionicama (zatvorene, poluotvorene i otvorene)
 - b) zatvorima (za kratkotrajne kazne zatvora, inače i istražni zatvor)
- zatvorenici se svrstavaju (odvojeno muškarci i žene, maloljetni i punoljetni, osobe na izdržavanju kazne i osobe u istražnom zatvoru)
- zatvorenici imaju pravo na opismenjivanje i osnovno školovanje te pravo na rad
- postoji institut **suca izvršenja** (I st.: upućivanje na izdržavanje kazne, prekid izdržavanja kazne, opoziv uvjetnog otpusta zbog neispunjavanja obveza; II stup po žalbi; pomoć nakon otpusta) – time je sprovedena judicijalizacija procesa izvršenja kazni

Uvjetni otpust

- Način izvršavanja kazne zatvora
- **Formalni uvjeti:** ako je izdržao najmanje 1/2 kazne na koju je osuđen, ali ne manje od 3 mj, + ako na to pristaje
- **Materijalni uvjet:** ako se osnovano očekuje da neće počinuti kazneno djelo (sud će cijeniti: ličnost osuđenika, njegov prijašnji život i osuđivanost, je li protiv njega u tijeku drugi kazneni postupak, odnos prema počinjenom kaznenom djelu i žrtvi, ponašanje tijekom izdržavanja kazne zatvora, uspješnost primjene programa izvršavanja kazne zatvora, je li došlo do promjene njegova ponašanja nakon počinjenog kaznenog djela ili se očekuje da će do tih promjena doći primjenom mjera nadzora za vrijeme uvjetnog otpusta te životne okolnosti i njegovu spremnost za uključivanje u život na slobodi)
- **Opoziv uvjetnog otpusta:** ako osuđenik ponovo počini kazneno djelo ili ne izvršava obveze

Novčana kazna

- Izriče se u dnevnim iznosima (broj DI x visina DI)
- **broj** – određuje se na temelju stupnja krivnje i svrhe kažnjavanja
- **visina** = dnevni prihodi + imovina – prosječni troškovi za uzdržavanje počinitelja i obitelji;
- Ako počinitelj ne plati novčanu kaznu → prisilna naplata
 - rad za opće dobro (pristanak; 1 dn.i. = 2 sata ROD)
 - supletorni zatvor
- **OLAKŠICE U PLAĆANJU:**
 - odgoda plaćanja
 - obročna otplata

Odmjeravanje kazne

- Pri izboru vrste i mjere kazne sud će, polazeći od **stupnja krivnje** i **svrhe kažnjavanja**, ocijeniti sve okolnosti koje utječu da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža (**olakotne** i **otegotne** okolnosti), a osobito jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno, stupanj povrede počiniteljevih dužnosti, način počinjenja i skrivljene učinke kaznenog djela, prijašnji počiniteljev život, njegove osobne i imovinske prilike te njegovo ponašanje nakon počinjenog kaznenog djela, odnos prema žrtvi i trud da naknadi štetu (čl. 47/1KZ).
- okolnosti su AMBIVALENTNE
- PROŠIRENI KAZNENI OKVIR – ublažavanje ili oslobodjenje/pooštravanje
- zabrana dvostrukog vrednovanja okolnosti

Ublažavanje kazne

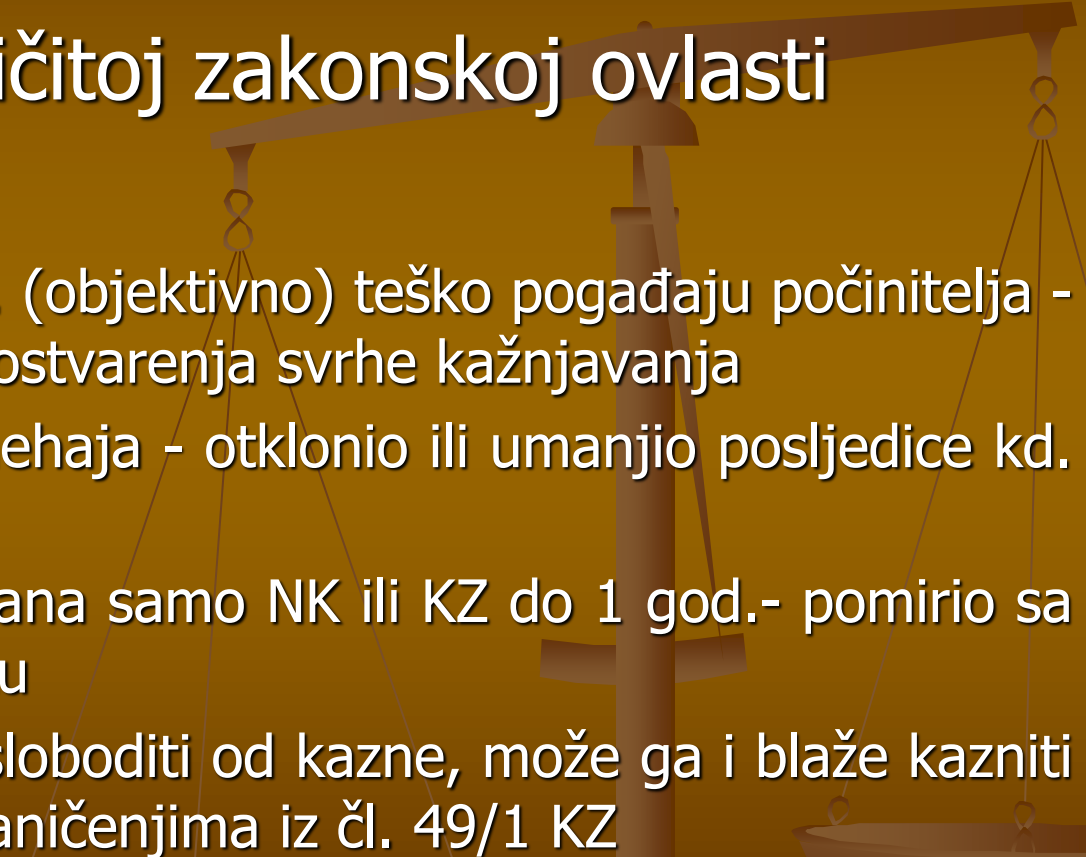
- uvijek je **FAKULTATIVNO**

1. Kad zakon izričito propisuje (npr. bitno smanjena ubrojivost)

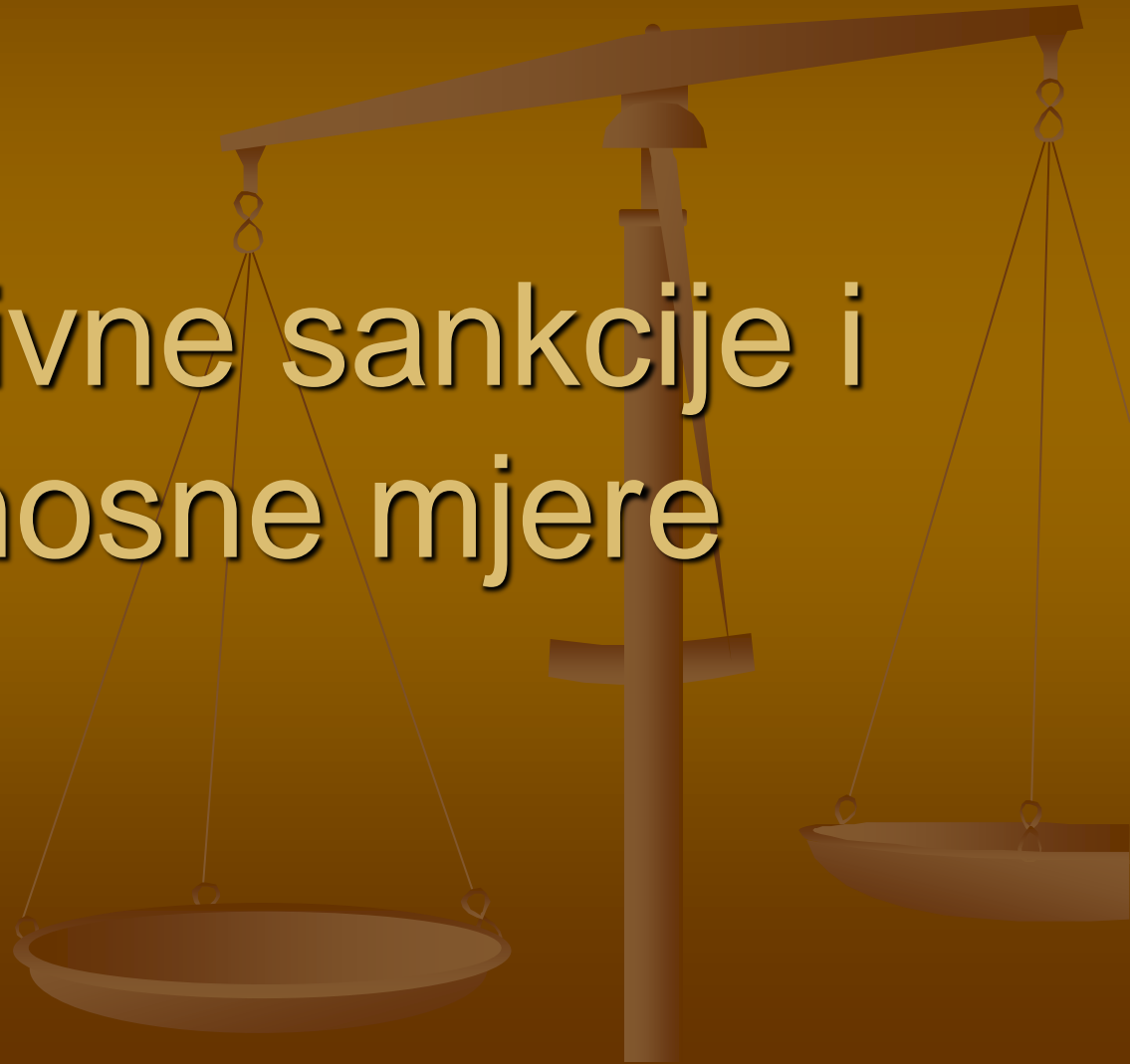
2. Kad postoje naročite olakotne okolnosti (osobito: počinitelj se pomirio sa žrtvom, ako joj je u potpunosti ili većim dijelom naknadio štetu prouzročenu kaznenim djelom ili se ozbiljno trudio naknaditi tu štetu, a svrha kažnjavanja može se postići i takvom blažom kaznom)

3. Sporazum državnog odvjetnika i okrivljenika

Oslobođenje od kazne (čl. 50. KZ)

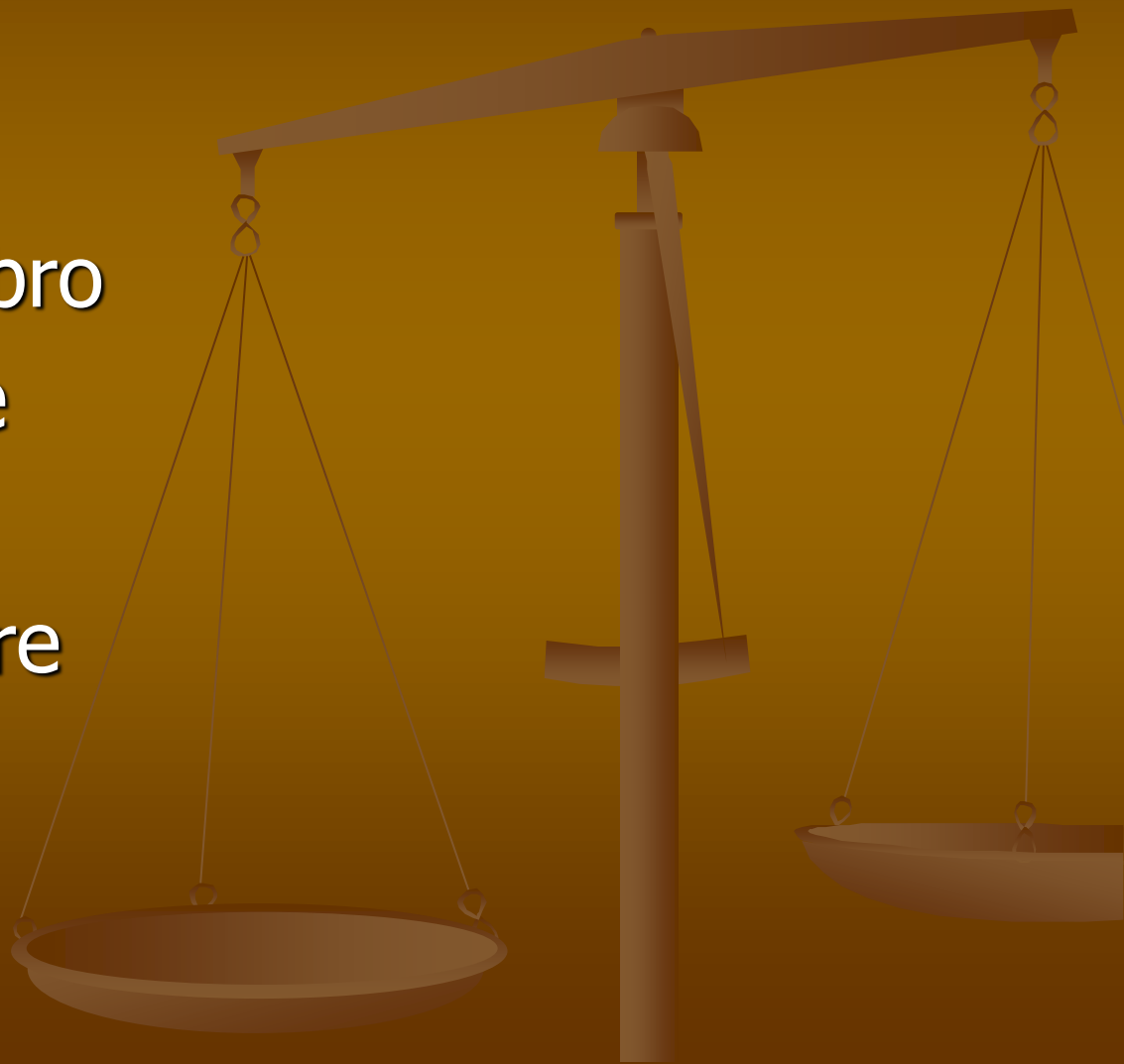
- uvijek je FAKULTATIVNO
 - temelji se na izričitoj zakonskoj ovlasti
 - Npr.:
 1. posljedice nehajnog kd. (objektivno) teško pogađaju počinitelja - kazna nepotrebna radi ostvarenja svrhe kažnjavanja
 2. kod kd. počinjenog iz nehaja - otklonio ili umanjio posljedice kd. + naknadio štetu
 3. kod kd. kojeg je propisana samo NK ili KZ do 1 god.- pomirio sa žrtvom + naknadio štetu
 - kada je sud ovlašten osloboditi od kazne, može ga i blaže kazniti s tim da nije vezan ograničenjima iz čl. 49/1 KZ
-

Alternativne sankcije i sigurnosne mjere

Alternative kazni zatvora

- Novčana kazna
- Uvjetna osuda
- Rad za opće dobro
- Posebne obveze
- Zaštitni nadzor
- Sigurnosne mjere

Uvjetna osuda

- **uvjetna osuda** – modifikacija kazne koja se sastoji u izricanju kazne za k.d., s time da se kazna neće izvršiti ako počinitelj kroz određeno vrijeme ne počini novo k.d. te eventualno ispuni neke obveze
- **2 temeljna sustava:**
 - a) francusko-belgijski sustav – bez nadzora
 - b) probacijski sustav – s nadzorom
- **Vrste uvjetne osude:** 1. uvjetna osuda,
2. djelomična uvjetna osuda

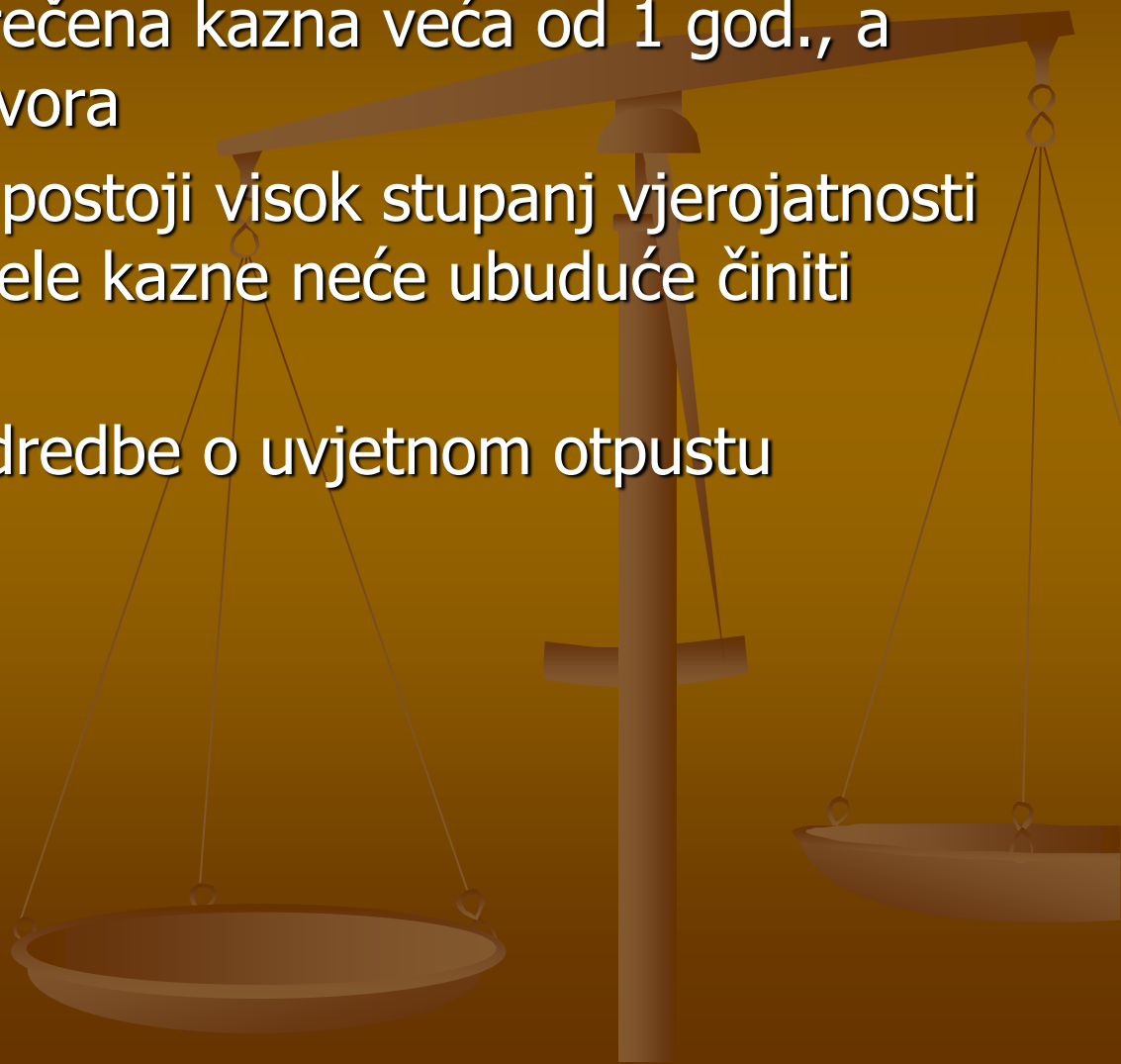
Uvjetna osuda

- **Formalni uvjet:** izrečena kazna do 1 godine zatvora ili novčana kazna
- **Materijalni uvjet:** počinitelj i bez izvršenja kazne neće ubuduće činiti kaznena djela (ocjena se temelji na: ličnosti počinitelja, njegovu prijašnjem životu, osobito je li ranije osuđivan, obiteljskim prilikama, okolnostima počinjenja samog kaznenog djela te ponašanju nakon počinjenog kaznenog djela, osobito o odnosu počinitelja prema žrtvi i nastojanju da oštećeniku popravi štetu).
- **Vrijeme provjeravanja:** u pravilu od 1 do 5 godina

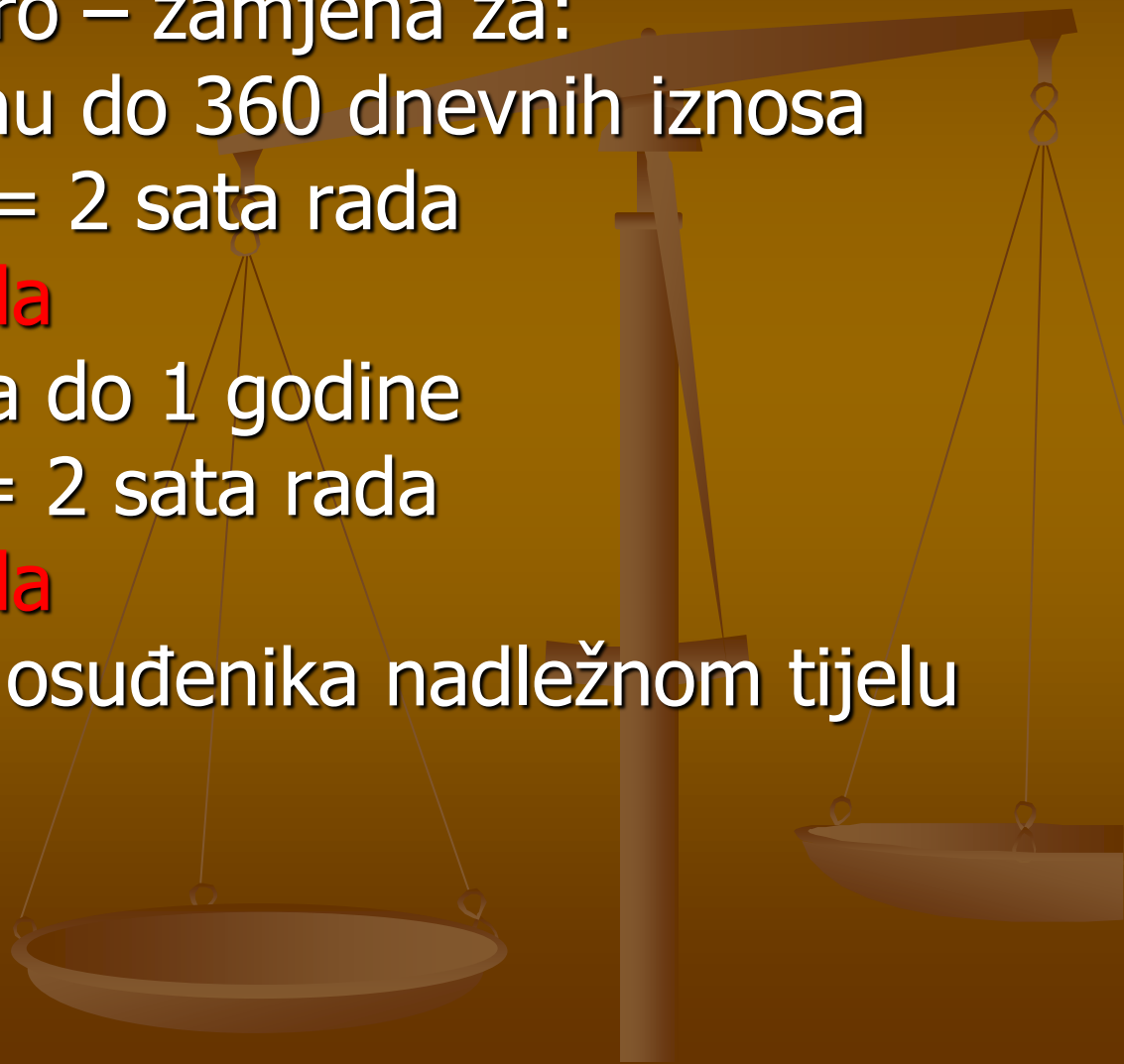
Djelomična uvjetna osuda

- **Formalni uvjet:** izrečena kazna veća od 1 god., a manje od 3 god. zatvora
- **Materijalni uvjet:** postoji visok stupanj vjerojatnosti da i bez izvršenja cijele kazne neće ubuduće činiti kaznena djela.
- Ne primjenjuju se odredbe o uvjetnom otpustu

Rad za opće dobro

- Rad za opće dobro – zamjena za:
 - (a) novčanu kaznu do 360 dnevnih iznosa
 - 1 dnevni iznos = 2 sata rada
 - Max. 720 sati rada**
 - (b) kaznu zatvora do 1 godine
 - 1 dan zatvora = 2 sata rada
 - Max. 720 sati rada**
- uvjet: pristanak osuđenika nadležnom tijelu za probaciju

Posebne obveze

- Uz uvjetnu osudu, uvjetni otpust i ROD
- **2 kategorije:**
 - 1. obveze reparacije ili plaćanja:** naknada štete, uplata u humanitarne/karitativne svrhe ili fond za zaštitu žrtava
 - 2. specijalno preventivne obveze** (npr. zabrana približavanja žrtvi, napuštanje doma na određeno vrijeme, zabrana kontakata s određenom osobom, zabrana nošenja oružja ili drugih predmeta, ispunjavanje obveze uzdržavanja)
- generalna klauzula:** i druge obveze primjerene s obzirom na počinjeno djelo

Zaštitni nadzor

- Uz uvjetnu osudu, uvjetni otpust i ROD
- Naglasak na specijalnoj prevenciji (radi odvraćanja počinitelja od činjenja k.d.)
- Moguće obveze uz zaštitni nadzor:
redovito javljanje probacijskom službeniku, primiti posjeta probacijskog službenika i davati mu potrebne informacije i dokumente, tražiti suglasnost suca izvršenja za put u inozemstvo...

Sigurnosne mjere

- **Temelj:** opasnost počinitelja
- **Svrha:** otklanjanje okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela.
- **Načelo razmjernosti:** Sigurnosna mjera mora biti u razmjeru s težinom počinjenog kaznenog djela i kaznenih djela koja se mogu očekivati, kao i sa stupnjem počiniteljeve opasnosti.
- Kršenje sigurnosne mjere predstavlja kazneno djelo iz čl. 311. KZ (**neizvršavanje sudske odluke**)

Sigurnosne mjere

1. obvezno psihijatrijsko liječenje (smanjeno ubrojivi)
 2. obvezno liječenje od ovisnosti (ovisnici)
 3. obvezan psihosocijalni tretman (nasilnici)
 4. zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti (počinitelji k.d. u vezi s poslom)
 5. zabrana upravljanja motornim vozilom (prometni delinkventi)
 6. zabrana približavanja – određenim mjestima ili osobama (nasilnici i dileri droge)
 7. udaljenje iz zajedničkog kućanstva (nasilnici u obitelji)
 8. zabrana pristupa internetu (računalni delinkventi, korisnici i dileri dječje pornografije)
 9. zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora (nasilnici i seksualni delinkventi)
-